

lart, koji je najbolje mogao orisati žiće jednoga D' Hulsta, jer je on š njime u zajednici živio ništa manje nego 13 godina.

Zbog opsežnosti gradiva dosta će biti, ako navedemo samo poglavlja tih dvaju svezaka.

U prvom se svesku pretresuju slijedeća pitanja iz života Mgr. D' Hulst-a: mladost i odgoj; svećeništvo; politički rad za vrijeme kritičnih franc. prilika od 1866—1875; i intelektualni apostolat na pariškom kat. sveučilištu. U drugom pak svesku susrećemo podrobno razvijena ova pitanja: umni rad Mgr. D' Hulst-a i njegov utjecaj u savremena pitanja kao: liberalizam, neoskolasticizam etc.; njegovi politički i socijalni nazori od 1873—1896. o Crkvi i Državi; Mgr. d' Hulst, kao čovjek rada i kao svećenik.

Ovo djelo Mgr. Baudrillart-a pozdravit će najsrdacnije oni, koji se zanimaju za povijest kat. Crkve u zadnjoj četvrtini XIX. stoljeća. Izvrsno će doći i onima, koji ljube i koji se zanose za neutrudivim radom i samoprijegorom kat. velikana, među koje spada i Mgr. D' Hulst. Djelo je uspjelo, vrijedno preporuke, zanimljivo i poučno.

A. L. Gančević, O. F. M.

Baumgartner Alexander S. J.: *Geschichte der Weltliteratur: Prvi svezak: Die griechische und lateinische Literatur des klassischen Altertums.* 4. izd. u 8-ini: XII + 610 str. Cijena: Mk. 9; vez. 11'40 Mk.

Drugi svezak: *Die lateinische und griechische Literatur der christlichen Völker.* 4. izd. u 8-ini: XVI + 704 str. Stoji: nevez. 11'40 Mk.; vez. 14'40 Mk.

Treći svezak: *Die italienische Literatur.* U 8 ini: XXII + 944 str. Zapada: 15 Mk.; vez. Mk. 18. [Sva se tri sveska nabavljaju u nakladnoj knjižari: Herdersche Verlagshandlung: Freiburg (Breisgau) ili Beč.]

Odavna se osjećala potreba jednog povjesnog djela iz svjetske književnosti, koje bi bilo pristupačno i

preporučljivo kat. javnosti. Ugledna kat. nakladna knjižara Herderova u Freiburgu doskočila je i toj potrebi. Gore navedena djela, sačinjavaju u savremenoj književnosti epohu i to s više razloga. Skoro sve dojakošnje publikacije ovog pravca ne bijahu često drugo, već gola pripovijest života i djela odnosnih književnosti bez osobitog osvrta na to, da li su književnici moralni i intelektualni hranitelji i vode javnosti. Goli intelektualizam ne da se pojmiti bez morala. Odatle je neophodno nužno kad prosuduješ književnika osvrnati se i na moralnu stranu. Moralna i intelektualna strana kod književnika mora da ide usporo, da se popunjuju, jer je jedno bez drugoga krnjavo i loše. U naše doba opažamo struje, koje bi htjele zanijeti naše književnike samo intelektualnim, a ne moralnim pravcem. To ruši moralno-intelektualnu vrijednost našeg vremena. Tako se današnji književnici osvrću i na književnike starijih doba i ne pazeći na pravu svrhu književnosti. Zato i ne znadu, s kojeg se stanovišta ima procijeniti vrijednost književnika. Uzrok se takovu nedostatku nalazi u nedostatnim i manjkavim publikacijama književničke povjesti. Isusovac Baumgartner, započe prvi dubokom kritično-povjesnom spremom pisati povijest svjetovne književnosti ne samo s intelektualnog dali i sa moralnog gledišta. Dalekosežan je njegov plan, pa zato ga i nije mogao za svog života potpunoma izvesti. Ali ono što je izveo vrijedi suha zlata u kršć. književnosti. Nama katolicima ostaje on uvijek najsigurnijim vodičem kroz sve književnosti prošlih vijekova.

1. Die griechische u. lateinische Literatur des klassischen Altertums ili Grčka i lat. književnost u klasično doba. Prava se književnost pojavlja istom kod grčkog naroda, koji na osnovu svoje političke, kulturne i vjerske prošlosti oploduje svijet epovima i elegijama, melskom poezijom i koralnom lirikom, s atičkom dramom, satikom i komedijom, sa govorništvom i filozofijom. Svakog poznatog grčkog književnika, pjesnika, govornika, povjesničara i filozofa karakteriše Baumgartner vrlo zabavnim koloritom njegove moralne i intelektualne vrijednosti i utjecaja. Razvitak čitave grčke

književnosti stoji pred našim očima i mi sami čutimo se sposobnima zapaziti napredovanje ili padanje grčke književnosti. Klasična grčka književnost završuje u ovom djelu sa skrućenjem Grčke pod rimsku vlast. Nakon prikaza grčke književnosti dolazi red na latinsku, koja se pojavljuje istom u trećem vijeku prije Krista. Rimski ili lat. književnost nije nego presađena grčka na rimsko tlo. Prvi su rimski književnici kao Livius, Andronicus i Cn. Naevius, Plautus prosti prevodioci grčkih djela. Odatle je lako prosuditi prve početke rimske knjige, ako dobro poznajemo grčku. Ropstvo rimske književnosti smetalo je prvim lat. piscima, da se uzdignu nad originalnu, ili da ustraju u oponašanju grčke duhovitosti. Kako se prvi dio ove knjige odnosi na grčku književnost (1—344), a drugi (345—556) na latinsku, to se pisac u trećem (557—604) vraća na slijed grčke književnosti za vrijeme rimskih careva. U ovo doba ispoljuje prvi grčki roman i novoplatonici. Tijekom cijelog svojeg raspravljanja o grčkoj i lat. književnosti zaustavlja se pisac kod pojedinih klasika, da pokaže njihov moralni napredak ili nazadak, s njihovim utjecajem na narod. Čitajući ovu knjigu uočavamo postepeni razvitak umnosti u čovječanstvu, a u isti mah i postepeni nazadak moralnosti, jer se je čovječanstvo sve to više gubilo u moru pokvarenosti i bezvjerja. I grčka i rimska književnost svjedokom je slabosti čovječje intelektualnosti, ako se ne ušćuva prirodni moral.

2. Die lateinische u. griechische Literatur der christlichen Völker ili latinska i grčka književnost kod kršć. naroda. Ovaj je svezak razdijeljen u četiri dijela i zahvaća cijelu povijest kršć. književnosti od Isusova nastupa u javnost pa sve do Pape Lava XIII. Prvi dio (1—225) donosi povijest književnosti na zapadu počam od apoštola do Kasiodora, čuvara starih i kršćanskih književnih proizvoda. Razvoji se starokršćanske grčke književnosti vide u apostolskim evanđeljima i poslanicama, u grčkim crkovnim ocima, u pokušajima kršćanske epike. Sa četvrtim stoljećem pada grčki jezik, a nadolazi latinski, koji postaje u kat. Crkvi službenim jezikom. Crkva mu postaje vjernom

čuvaricom. U drugom dijelu (226—504) pisac nam riše lat. književnost u srednjem vijeku. Svi su važniji momenti istaknuti sa najtačnijim podacima iz raznozemnih krajeva. Treći dio (505—568) bavi se bizantinskom literaturom, koja nam je dala ne baš mnogo uspješnih djela. U zadnjem dijelu (569—689) pisac opisuje nje-mačke humaniste, latinske isusovačke drame, novolatinate 17-og i 18-og vijeka, te latinsku pjesmu u 19-om stoljeću. I ovdje vrijedi ono, što smo gore naveli o primjeni piščevoj u ispitivanju i zaključivanju književni-kove vrijednosti.

3. Die italienische Literatur ili Povijest talijanske književnosti. Ako se može reći, da je kat. Crkva djelovala na koju književnost, to pogotovu vrijedi za talijansku. Tal. književnost nadahnuta je i pitana ljudima kršć. vjere. Kat. svetinje uzdigne su tal. književnost nad sve ostale književnosti. Da ne zovemo druge svjedoke, sjetimo se Dante-ove „Divne Glume.“ Sa franjevačkom školom započima tal. književnost, a nastavljaju je prvaci u vjeri i u lijepoj knjizi. I ovaj svezak ima četiri dijela, od kojih: prvi traktira: o sredovječnoj i preporodnoj dobi (str. 7—255); drugi (256—518): o t. z. „cvijetu renaissance“ i o „kasnijoj renaissance“ tj. od god. 1500 do 1750; treći dio (519—816): o novoj dobi, kad profane znanosti napreduju; četvrti i posljednji se dio (817—918) zanima sa književnicima ujedinjene Italije (1870—1910). Rekao bi, da je piscu glavna svrha bila pri ovomu opisu: odnošaj kat. Crkve prema tal. književnosti. Crkva je upravo njena stvoriteljica i podržateljica. Rimski Pape u više perioda pravi su njeni Mecene i pravi zaštitnici tal. književnika. Otud se vidi i to, da kat. Crkva nije protiv lijepe i dobre, već jedino protiv ružne knjige, i da Crkva brani i zagovara sve ono, što je lijepo i dobro na svim poljima ljudskoga znanja.

Mi katolici ponosni smo, da je naš Baumgartner utro put novom načinu pisanja književne povijesti. Blagopokojni auktor mislio je tako opisati književnosti cijeloga svijeta, ali ga je posao survao prije nego što je bio kadar svoju velebnu zamisao dokončati. Svakako oni svesci, što su objelodanjeni, a od kojih mi samo tri gore

u prikazu iznesosmo, zauzimaju prvo mjesto u kršć. literaturi. Preporučujemo našim književnicima i bibliotekama, da si priskrbe Baumgartnerovu „Geschichte der Weltliteratur,“ jer je ovo djelo plod duboke piščeve naobrazbe i pravih kat. osjećaja u kritično-povjesnom proučavanju svjetske književnosti.

A. L. Gančević, O. F. M.

Lovrić Bruno: Heortologija. Svetkovine Gospodinove u zapadnoj i istočnoj crkvi. Djakovo 1913. Tisak biskupijske tiskare, u 8-ni str. 264. Cijena 4 K.

Djelo Lovrićevo svakako je nešto nova u bogoslovskoj literaturi. Ovo je prvo i poglavito, što mu se mora u pohvalu priznati. On je u ovom djelu nastojao prikazati jedan i to poglaviti dio crkvene godine t. j. Svetkovine Gospodinove — festa Domini — i to kako u zapadnoj rimskoj tako i u istočnoj grčkoj crkvi. Za taj svoj trud jamačno si je stekao zahvalnost dvostruku, od svećenstva latinskog i od svećenstva grčkog. Dobro je počeo s nedjeljom, koja je najstariji i najčasniji i vjekovječni festum Domini (Poglavlje I.) Raspravlja za tim redom o svetkovinama božićnog ciklusa (Pogl. IV.) uskrasnog (Pogl. VII.) i duhovskog (Pogl. VIII.) Spominje dakako doba predbožićno, advenat (Pogl. III.), preduskrsno i to korizmu (Pogl. V.) i veliki tjedan (Pogl. VI.), dok u pogl. II. govori o osobitostima crkvene godine.

Rado priznajemo, da je pisac doista veliki trud uložio u to svoje djelo, i da je mnogo koristio ovim svojim trudom. A kako već rekosmo, on je u hrvatskoj bogoslovskoj knjizi stvorio nešto nova na polju liturgike, pa nije čudo, što ovo djelo nije dotjerano. Jer prvo to je samo jedan dio heortologije; manjkaju sva festa beatae Virginis i festa Sanctorum. Dapače i nekih svetkovina Gospodnjih nema, kao n. pr. svetkovine presv. Imena Isusova. Sada bismo morali očekivati, da će pisac izdati i drugi dio svoje heortologije i raspraviti svetkovine Bogorodičine, sv. anđela i svetaca. Drugo valjalo je najprije izraditi općeniti dio crkvene godine, a onda se spustiti na pojedine

svetkovine. Tako bi i razdioba djela bila preglednija, logičnija i naravnija. U poglavlje I., koje radi o nedjelji, ne spada § 1. o razdiobi svetkovina u opće. A poglavlje II. nespretno je razdijeljeno u troje: octavae, vigiliae i quatuor tempora. Prvo spada u općeniti dio k svetkovinama, a drugo i treće također u općeniti dio, ali među poste, gdje se ne smije ispustiti korizmeni post pa ni adventski po gotovo, kad se nabrajaju svi posti istočne crkve. Treće, historijski dio heortologije pomiješan je s liturgijskim, a to dvoje valjalo je svakako pod različite § ili barem točke staviti. Držim, da bi historijski pregled pojedinih svetkovina imao biti jedan i za zapadnu i za istočnu crkvu. A kod liturgijskoga dijela ne spada u heortologiju liturgijski tekst, kako to auktor imade kod nekih svetkovina istočne crkve, n. pr. kod 1. ned. posta, kod IV. ned. posta, vel. subote, uskrsa i Spasova, gdje navodi čitave tropare, hirmose, ode i kondake. Dosljedno morao bi kod lat. liturgije navoditi prefacije, himne, antifone i cantica. Tekst spada u liturgikon, u misal i druge liturgijske knjige. — Čudim se, kako je auktor nabrajajući (n. str. 13. i sl.) svetkovine 1. i 2. classis ispustio među prvima veliku subotu i duhovski utor-nik, a među drugima Obrezanje? Premda nije točno ubrajati tri posljedna dana velikoga tjedna među svetkovine, jer to su feriae. A kod nabranja svetkovina nema reda. Najprije dolaze festa primaria a onda secundaria. Takav red imade na početku brevijara. A među prvima i drugima najprije festa Domini, onda Beatae V. M., onda Angelorum, S. Joannis Bapt., S. Joseph., Ss. Apostolorum i t. d. To je ordo sec. dignitatem personalem. Među svetkovinama višega stepena — to su duplicita maiora — (na str. 14.) dolaze dvije svetkovine Prikazanja Bogorodičina. Držim, da je trebalo razlikovati praesentatio BMV. od Apparitio BMV. Immaculatae. Ova druga svetkovina je ukazanje bogorodično (u Lourdesu). To isto vrijedi i za svetkovu „prikazanja“ sv. Mihovila Arhangjela. Vidi na pr. Ivekovićev rječnik o značenju riječi prikazati i ukazati. Među ovim svetkovinama ima i jedna nepoznata: Bl. Dj. Ma-